

УДК 614.253.1(092)

*В. М. Лехан,
Л. С. Семенова*

ПРОФЕСІЙНА ТА ГРОМАДСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ І. В. ЛЕШКО-ПОПЕЛЯ (до 150-річчя від дня народження)

*Дніпропетровська державна медична академія
кафедра соціальної медицини, організації та управління охороною здоров'я
(зав. – д. мед. н., проф. В. М. Лехан)*

У цьому році медична спільнота відзначає 150-річчя від дня народження Івана Васильовича Лешко-Попеля, катеринославського лікаря-гуманіста, громадського діяча, якого прозвали «другом бідних», «народним лікарем».

Незважаючи на великий інтерес, котрий представляла лікарська і громадська діяльність І. В. Лешко-Попеля, попри високу оцінку його сучасників, про чудового лікаря-гуманіста написано дуже мало.

Завданням цього дослідження є вивчити життя і діяльність видатного лікаря-гуманіста. Із архівних матеріалів стало відомо, що І. В. Лешко-Попель народився 5 вересня (за старим стилем) 1860р. у Рогачеві Могилевської губернії у сім'ї міщанина. Середню освіту він отримав у Могилевській гімназії. Закінчивши гімназійний курс у 1879р., І. В. Лешко-Попель поступив на природниче відділення фізико-математичного факультету Петербурзького університету, який у той час був центром природнонаукової думки в Росії. Під впливом революціонерів-демократів на чолі з Н. Г. Чернишевським університет відіграв велику роль у формуванні суспільно-прогресивної діяльності передової студентської молоді. У роки навчання І. В. Лешко-Попель мусив займатись репетиторством. Маючи дуже скромні кошти, він завжди допомагав товаришам матеріально. У 1883р. І. В. Лешко-Попель перейшов на 3 курс Військово-медичної академії. Приватні уроки скоротилися, весь час заповнювали заняття. Предмети були обширні, оцінювали суворо, але

І. В. Лешко-Попель цю суворість схвалював. «Помилуйте,- казав він,- доктору довіряють найдорожче- життя людини, які тут поблажки! Потрібні найточніші і повні знання». Будучи студентом старших курсів, І. В. Лешко-Попель приїжджав влітку додому, знаходив хворих по околицях міста, піклувався про них та допомагав їм. Його працьовитість та витримка вже тоді звертали на себе увагу. Маючи чудовий рівний характер, Іван Васильович до того ж славився щедрістю та добротою. Якось він лікував тяжкохвору жінку, надії на її одужання не було, це відчувала хвора і дуже хвилювалася. «Не себе шкода, а сина,- плакала вона,- хлопчику 9 років.

Що з ним буде?» Горе хворої зачепило І. В. Лешко-Попеля. Заспокоюючи її, він запитав, чи стало б їй легше, якби вона знала, що хлопчика буде пристроєно. Жінка відповіла ствердно. Тоді І. В. Лешко-Попель сказав: «Я візьму твого сина». Наступного ранку він привів хлопчика Костю до квартирної хазяйки і сказав: «Дарія Іванівна, ось вам ще нахлібник. Прийміть його, як мене». Утримання дитини він сплачував зі своєї стипендії.

12 листопада 1886р. І. В. Лешко-Попель отримав звання лікаря, а 30 листопада був зарахований молодшим лікарем 54-го резервного кадрового батальйону, дислокованого у Катеринославі. Солдати полюбили нового лікаря одразу за лагідне, уважне ставлення, настільки несхоже на те, яке проявляли до них багато його попередників. Траплялось, потай приходили до

нього на прийом вояки з інших, розташованих поблизу частин.

Оселився І.В. Лешко-Попель в маленькому будиночку на вулиці Тихій. Допомогу він надавав не лише військовим, але й цивільному населенню.

У дореволюційному Катеринославі медичне обслуговування було поставлено погано: до послуг багатіїв були десятки приватних лікарів, а робочому люду платити за відвідання лікаря було не під силу. Тому багато бідних людей йшло до І. В. Лешко-Попеля, котрий у будь-який час відправлявся за їх викликом, не існувало тоді віддаленого, закинутого кутка Катеринославу, куди б відмовився йти Іван Васильович. Він був одним із тих лікарів, котрі по-справжньому розуміли свій обов'язок перед народом, намагаючись полегшити його становище.

Тяжко захворіла дитина у молотобійця з землянці на крутому схилі Шандарської балки - місце проживання найбіднішого люду... «Піду за лікарем,- вирішив батько.- За яким?» «Та хто ж прийде сюди, окрім Івана Васильовича?». Це був лікар у кращому значенні цього слова, людина, у котрої благородство душі та високі ідеали юнацьких років не могла приспати сумна тліюча проза життя. Багатьох пацієнтів І.В. Лешко-Попель не тільки лікував безкоштовно, але й... часто-густо тихенько, щоб не образити хазяїв, залишав на столі рубль-два на ліки, оплачував у сусідній лавці наперед за молоко для знесиленого хлопця, вилікувати якого могло лише посилене харчування», писав дослідник його діяльності А.Г.Авчинніков. Нерідко після тяжкої і кропіткої праці лікар повертався від пацієнтів додому і завжди був готовий знову «плентатись в глибоку ніч, у зливу, знову туди, де без пам'яті лежав хворий». Одного разу вночі, в дощову погоду Іван Васильович із супроводжуючою його людиною прийшов до хворого, який проживав на околиці старого Катеринослава, на Козачій вулиці. Пацієнту терміново потрібен був лід. Але де бідняк міг дістати лід, ще й посеред ночі? «Ходімо!» - казав лікар провожатому, і обидва повернулися додому. Там, запаливши ліхтар і взявши відерце, Іван Васильович спустився в свій лідник, нарубав льоду і разом з бідняком відправився знову до хворого. Повертаючись після довгострокових поїздок, стомлений, не спавши декілька ночей, він одразу ж їхав до хворих. Він знав, що там чекала його бідність; і входячи до будинків, у яких неможливо було проживати, І.В. Лешко-Попель лікував не тільки фізично хворих... також втішав зневірених матерів.

Нерідко його, одного з кращих у тодішньому Катеринославі дитячих лікарів, звали і в заможні будинки, але його хворі були йому дорожчі, ніж те, що він отримував від заможних.

С 1888р. І.В. Лешко-Попель був у складі Катеринославського медичного товариства, заснованого 21 вересня 1874р., а з заснуванням у місті Петербурзької спілки взаємодопомоги був постійно одним із трьох судей честі. Катеринославське товариство лікарів відіграло велику роль у розвитку медицини, скликало з'їзди в губерніях, спеціальні комісії по вивченню туберкульозу, малярії і холери, розповсюджувало гігієнічні знання, наполягало на поліпшенні медичної допомоги бідному населенню міста. Дізнавшись, що медична спілка прийняла рішення встановити безкоштовні чергування лікарів у місті, Іван Васильович одним з перших взяв у цьому участь і завжди з великою акуратністю виконував обов'язки чергового лікаря. Він добре розумів, наскільки це потрібно бідноті. Бідних І. В. Лешко-Попель лікував безкоштовно, роблячи на рецептах помітки про продаж ліків зі знижками, часто він сам давав кошти на оплату ліків. Очевидець згадував, що працююча у нього жінка звернулася по лікарську допомогу до Івана Васильовича. Оплату за пораду й лікування лікар не взяв. А коли жінка відправилась до аптеки за ліками, Іван Васильович пішов туди за нею і заявив, що забув зробити помітку на рецепті для продажу ліків зі знижкою. Інший очевидець згадував, що як гонорар за 2-місячне лікування він взяв собі лише 5 рублів, витрачених на перевізника, решту повернув, і після цього лікував безкоштовно.

Прості люди поважали, любили лікаря, називали його - «наш лікар». Він не обмежувався лікуванням лише одного захворювання; душевне слово для нього було важливою складовою лікування.

Вже о сьомій ранку біля його будинку кучкувалися бідні пацієнти, він приймав їх перед виїздом на практику, повертався додому ближче до півночі дуже стомленим і вранці знову приймався за роботу. Так продовжувалось щодня цілими роками. На зауваження колег І. В. Лешко-Попель відповідав: «А як же інакше? Я- лікар!». Провівши цілу ніч біля ліжка хворого, повертаючись додому вранці, він казав: «Ах, який я радий! Один із хворих зовсім помирав. Повернув його!». А на питання про те, чи втомився він, відповідав: «Нічого, відісплюсь сьогодні». Але його вже кликали в інше місце, і так було щодня.

Багато інтелігентів дивилися на І. В. Лешко-Попеля з нерозумінням, знайомі казали: «Чуд-

ний!», «Оригінал!», «Чи можливо так працювати?». За весь час роботи в Катеринославі Іван Васильович жодного разу не скористувався заслуженим відпочинком. Коли йому радили відпочити, вказуючи на те, що інші відпочивають, він говорив: «Але інші, від'їжджаючи, передають своїх хворих колегам, а моїх хворих ніхто не візьме, нікому вони не потрібні». У будь-яку погоду, у будь-який час дня або ночі, здоровий чи хворий, І.В. Лешко-Попель виконував свій обов'язок, не думаючи ні про ім'я, ні про статок, ні про місце проживання потребуючого допомоги. Без малого 17 років він трудився в Катеринославі на полі народної медицини, оточений любов'ю і повагою простого люду. Доглядаючи інших, лікар-гуманіст мало думав про себе. Дуже захворівши, Іван Васильович продовжував ще протягом 2 днів їздити до тяжкохворої дитини, рятуючи яку, він отримав зараження крові. Коли хвороба примусила його злягти, Іван Васильович, посміхаючись, сказав: «Добре трохи полежати... відпочити, давно це збирався зробити, але ніяк не міг».

Місцеві газети 13 грудня 1903р. повідомили: «Відомий лікар І.В. Лешко-Попель серйозно захворів». Численні його пацієнти з найбільш прошарків міського населення в убогих речах оточили квартиру, де він проживав, піклуючись про його здоров'я. У той же день Івана Васильовича не стало. На багатьох заводах у той день робітники не пішли обідати і служили громадську панихиду. Катеринослав ніколи ще не

бачив такого натовпу, об'єднаного таким щирим, глибоким почуттям. Багато клопоту випало на долю поліції, стривоженої великим скупченням народу. Але популярність І. В. Лешко-Попеля була настільки велика, що місцева влада не сміла заперечити масового провідження. У газетах і журналах з'явилося багато статей, що передавали настрої жителів Катеринослава, котрі, як святиню, берегли у своєму серці легенду про прекрасного лікаря і його справи. Народний лікар був похований 15 грудня 1903р. в Ново-дівочому монастирі Катеринослава.

19 грудня 1903р. в Катеринославській Думі було піднято питання про увіковічення пам'яті Івана Васильовича. Було вирішено відкрити на околиці міста безкоштовну лікарню для бідного населення на честь його імені і виділити два ліжка у міській лікарні, у чоловічому і жіночому відділеннях, надавши їх потребуючим, незважаючи на національність людини. 27 грудня об'єднане засідання правління медичного товариства порушило клопотання про присвоєння одній з вулиць міста на тій самій околиці, де пройшло життя і діяльність лікаря-гуманіста, імені І.В. Лешко-Попеля. Клопотання було задоволено. Ця вулиця до цих пір носить його ім'я. Тут у наші дні пролягли нові південні квартали Дніпропетровська.

І.В.Лешко-Попель прожив коротке, але яскраве життя, все без залишку віддане людям. Його лікарська та громадська діяльність являють собою взірець однієї з кращих традицій вітчизняної медицини.

